

HQ 1426
.K667

~~7. 43.~~

Дора Клушинська.

КНИЖКА
КНИЖКА

Чому жінки жадають
політичних прав.

Ціна 15¢

43

НАКЛАДМ ВИДАВНИЦТВА
— наукових книжок —
„ГОЛОС ПРАВДИ”

207 E. 10th St.

New York, N. Y.

1918

Digitized by Google

Dora Klushyn'ska

**Чому жінки жадають
політичних прав.**

*Чому жінки жадають
політичних прав*

Написала

Дора Клушинська.

**UKR. WORKERS HOME
2376 GRAYLING AVE**

Published by "HOLOS PRAWDY"
207 East 10th Street, New York, N. Y.

1113

HQ 1426
• K667

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

02-9-8

ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ

Написала

Дора Клушинська

Чим займають ся політики.

“Політика є справа мушчин, женщин політичні справи не повинні обходити”. Таке чуємо на кождім кроці, так думають не тільки мушчини і велика більшість женщин кляс посідаючих, але та думка переважає также в робітничих кругах.

Що є політика і чим займають ся політики? Чому політичні справи мають менше обходити женщин як мушчин?

В політиці ходить о те, хто має рядити державою, ухвалювати в парляменті устави, розписувати податки, покликувати рекрута. Хто має в соймах і громадах мати надзір над школами, шпиталями, приютами і т. д. Чи такі справи перворядного значеня не обходять женщину, чи вони не відбивають ся на їх життю?

Нема ані одної політичної справи, щоби не була тісно звязана з житем женщин; від політичної переваги одної партії залежить, чи вістрє злих або недостаючих уств менше або більше болючо раниць працюючі кляси в загалі, а особливо женщин.

Як в парламенті радять над податками, то ті справи відбивають ся на житю так женщин як мушин. Як на порядку дневнім парламентарних нарад стоїть військове предложене то не тільки мужеська молодіж інтересована, як довго будуть її держати в касарнях і кільки тої молодіжи покличе уряд під оруже, але і матери які нераз з надлюдським трудом і пожертвованем виховали синів сподіваючи ся з них підпори на старість. Чи заосмотрене жінок і дітий резервістів, яких покликає ся на вправи, вдів і сиріт по поляглих на війні жовнірах, не обходять женщин?

Як по довгій борбі уряд предкладає парламентови начерк устави о забезпеченю на старість від випадків, або проект суспільного обещеченя, чи се не обходить женщин чи і о скільки проект їх узгляднить?

Чому женщины домагають ся політичних прав?

Бачимо, що всі галузи політичного життя мають велике значіне для женщин і тому дуже важно для цілої робітничої кляси щоби жінки цікавили ся політикою і старали ся її розуміти.

Капіталістичний спосіб витворюваня вже не вдоволяє ся працею мушин, але бачимо в останнім дваццятьлітю, що всюди беруть до праці женщин. В Австрії заробіткам віддає ся около 6 міліонів женщин, або майже половина женського населеня. Те число буде ще зростати, бо з населеня мужеського тільки 2 % не працює

заводово, коли доперва половина женщин стоїть при варстатах праці. Всі ті женщины удержують працюю себе і часто цілу родину. Яке тяжке життя працюючої женщины, не будемо описувати, але доказаною є річю, що навіть найпильнішій і найощаднійшій робітниці, не вдасть ся нічого з заробітку відложити на "чорну годину", і що на случай недуги, безробітя, або породу она наражена на найбільшу нужду і поневірку. Не говорити о сталій не здібности до праці на случай нещасливого випадку або на старість.

Навіть якби всі дорослі женщины могли вийти заміж і звалити всі турботи о удержане родини на плечі мужів, нічо би їх не увільняло від обовязку борби о політичні права. Після статистики з року 1900, було в цілій Австрії на 100 женщин, в віці від 15-45 літ, заледви 48 заміжних. Більше як половина женщин не має зовсім можности вийти заміж; ціле життя вони засуджені на власну працю і самі мусять перебути тверду дорогу життя. Працею своєю пригинають ся до твореня багатства але для себе заледве здобувають нужденне удержане; всюди ними гордять і зневажають.

З женщинами ніхто не числить ся, не оцінює ся їх праці належно, бо вони відсунені від законодавства не мають впливу на народну політику. Гріхи поповнювані на женськім пролетаріяті, є наслідком безборонности женщин. Коли в рішаючих хвилях важить ся судьба суспільних певних реформ, женщины не можуть заявити про свої переконання або вплинути на праводавців - бо не мають права голосованя. Їх бажаня не входять в рахубу і бачимо, що при всіх суспільних реформах, обходячих женщины або їх зовсім поминули, або впровадили не вдоволяючі реформи.

Материнство як підстава рівних прав.

Женщина сповняє важну роль відродження людскости. Натура вложила на жінчину той обов'язок, що в часі тяжи і породу жінчина потребує особливої опіки і шанованя здоровля, як нове покоління має бути здорове і здібне до життя.

Тимчасом бачимо, що тільки дуже мала скількість жінчин має можливість підчас тяжи і породу щадити своє здоровля і велика більшість жінчин мусить підчас цілого того періоду тяжко працювати, бо зарібок мужів не вистає на удержане родини; охоронне усталодавство зовсім не вистарчає.

Жінчини мусять домагати ся зміни обов'язуючих устав. В першій мірі важно, щоби жінчинам працюючим в промислі, на рілі, чи в господарстві домовім були признані слідуєчі права: 1) 2-4 тиждневе увільнене від праці і повна платня перед породом і через 8 тижднів по породі, як дитина живе і мати її кормить. 2) Безплатна лікарська і акушерська поміч через цілий час хвороби. 3) Признане жінчинам по породі подвійної платні, щоби вони могли ліпше відживляти ся. О скільки каси хорих не в силі покрити побільшених коштів, уряд мусить допомогти податковими грішми. (Таку запомогу дістають жінчини в Італії і в Копенгазі, столиці Данії).

Праця в тяжи до самого породу, або зараз по породі має для жінки фатальні наслідки. Жінка родить слабі часто до життя не здібні діти і сама впадає в недугу, що може тривати через ціле жите.

Ніхто не узглядняє жінчин в зарібковій праці - яко "слабу половину роду людського", і же-

нищини часто сповняють працю, котру мущини попередно робили. Буває, що робітниця мусить двигати тягарі, працювати в вогких робітнях, де ноги і убраня перемочені. Жінки, що перед або зараз по породі працюють в таких умовах западають на здоровлю і то потім відбиваєть ся на дитині. Хора мати не може ані породити ані викормити здорової дитини.

Отже хочби тільки за для материнства жінка мусить бороти ся за політичні права щоби здобути відповідну опіку для себе і для дитини.

Дотеперішне вороже для женщин уставодавство навіть забороняє женщинам належати до політичних стоваришень і викидає женщин в загалі по за суспільне жите. Женщини поминають той заказ, творячи вільні безстатутові політичні організації, до яких належать тисячі женщин, але той спосіб організації не відповідний і може тривати тільки тимчасом.

Родинне житя і політика.

Женщини звичайно не здають собі справи, що політика відбиває ся на родиннім житю. Кожда женщина є в родині малим міністром фінансів. Заробок цілої родини і її власний переходить через її руки. Она старає ся о те, щоби в родиннім бюджеті удержати рівновагу, всіх накормити і приодіти. Для того для кождої родини має велике значіне, яка є податкова політика, яка цінз ріжних товарів. Парлямент ухвляє податки і цло і з відти бере доходи, потрібні на удержане держави. З тої "політичної кузні", о скільки она опанована ворогами робочого народа, спадають на робітничу клясу тяжкі удари через так звані посередних податків. Звісною річ, що посідаюча кляса оплачує

тільки малу часть податків, а переважно держава дістає свої доходи з посередних податків, наложених на найконечніші средства житя.

Для працюючої кляси в загалі і для женщин особливо, не байдужно, як високо оподатковане збіже, муки, цукир, нафта, мило і горівка. Як на ті артикули, котрі вже високо оподатковані ухвалять в парламєнті наложити новий податок, то не відобеть ся на кишени багатого фабриканта, або земного властителя, але бідна робітнича родина відчує новий податок дуже болючо. По наложеню нового податку, ціна артикулів підносить ся, але робітнича платня не підносить ся в тім самім відношеню тому жінка яка заряджує домом і доходами, мусить зараз відчутти вороже становиско більшости в парламєнті. Робітнича родина видає майже три четвертих зарібку на споживчі артикули, отже подорожене тих артикулів через податки є ударом виміреним тільки в робітничу клясу, бо люди багаті заледви малу частину своїх доходів віддають на житя.

Цлова політика робить немислимим спрваджуване танших артикулів, муки, мяса, цукру з заграниці. Всі ті артикули підлягають на граници великій оплаті так, що не оплачує ся їх спрваджувати, а спрваджені не можуть вплинути на обнижене місцевих цін.

Не тільки держава практикує на мешканцях таку шкідливу податкову політику. Краї і громади на свою руку обложили найнезбутнійші до житя артикули споживчими податками. Через три огні податкові мусить перейти кождий кусок хліба, мяса і т. д. заки він дістане ся до робітничих уст.

Не тільки посередні податки долягають робітничій клясі і змушують женщину-господиню

що мусить собі голову сушити, що і як, серед великої дорожні, купити, щоби родину накормити!

Але і ті податки, котрі багаті панове гордо заносять самі до податкового уряду, тільки в маленькій часті походять з їх власної кишені. Як в парламенті підвищать чиншовий податок, то ані оден властитель камениці не почуваеть ся до обовязку заплатити його з власної кишені, але зараз підносить чинш своїм льокаторам і звичайно робить на тім податку еще добрий інтерес, бо каже собі більше платити ніж виносить підвищений податок. Як доходивий або промисловий податок висший, то фабрикант стараєть ся зменшити платню робітникам і продовжити робочій день, а рівночасно підносить ціну вироблених матеріялів. Висший податок заплатили купуючі, або кляса робітнича, котра становить більшість людности.

Знова на жінках найбільше відбиваєть ся піднесене ціни товарів, знова жінки гнуть ся під новими тягарями, знов жінка бідькає над нуждою дітий і мужа, сама тратить здоровле, бо щадити на їдженю она все зачинає від себе, бо нехоче і не може тяжко працюючому мужови і благаючим о хліб дітям відняти їй так нужденної поживи.

Як жінки зрозуміють силу і значіне політичних прав, вони не спічнуть доки не осягнуть рішаючого впливу, щоби тій несправедливій господарці положити кінець. Голодуючі женщины в власнім інтересі будуть штурмувати за скорузлі упередження і виступлять до борби, бо як суспільність жадає від женщины сповнення обовязків, мусить признати їй рівні права!

Суспільний лад і політика.

Обовязком уряду, дбалого о добро мешканців, булоби старати ся, щоби кождий чоловік мав можливість праці і на случай хороби певність, що не буде мусіти на улиці, або зле уладженім мешканю, перебувати слабости. Богатим людем не дуже на тім залежить як уладжені шпиталі, клінікі і т. и. і кілько їх є. Але чим біднійший чоловік, тим більше його обходять ті всі інституції. Важна річ хто ними заводує, як відживляють хорих, яку їм дають лікарську опіку і т. д. Для працюючої кляси і особливо для женщин, занятих поза домом, не байду же чи є охоронки, доми сиріт, діточі приюти, як виглядають приюти для старців, для невилічимах і чи їх є достаточне число?

Працюючі люди частійше наражають ся на слабість як богаті; особливо бідні женщины довго і часто хорують, бо звичайно не мають нагоди відповідно лічити ся. Для того для женщин важно, щоби держава, край і громада обертали для загального добра як найбільше додаткових грошей. Як би женщины мали політичні права, не булоби можливо, щоби (особливо в краях промислових Австрії, де женщины працюють в фабриках і не мають нагоди плеканя дітей) до пятнайцятого року умирала кожда друга дитина. Пересічна смертельність дітей в Австрії виносить після статистики з року 1908 на 1000 в першім році житя 215, в Німеччині на 1000 дітей 185, в Італії 166, в Франції 143, в Англії 118, в Швеції де женщины мають політичні права, умирає на кождих 1000 дітей тільки 81. Тільки царська Росія перевисшала Австрію що до смертельности дітей.

Діти працюючої кляси вмирають з причини недостаточної опіки і злої поживи.

Для того в кожній громаді повинні бути приюти, де би малі діти в першій році життя мали запевнену опіку і здорову поживу, коли матери йдуть на зарібки.

Переважає частина жінок змушена родити діти в дуже злих гігієнічних умовах. В одній кімнаті живуть муштини, діти і положниця, часом тільки одне ліжко до ужитку цілої родини. Чи ж для жінок, байдуже, чи є і як улажені клініки і доми для положниць? Чи під час тих кількох днів, коли дає життя дитині, не повинна жінка мати запевненої вигоди і спокою?

Але тільки маючи права і політичні впливи можна старати ся о улажене тих інституцій з податкових грошей.

Який прикрий образ старця або старушки, що простягають руку по милостиню. За ціле життя тяжкої праці, на старість жебрача торба! Більше жінок, як муштин терпить нужду на старість. Велике значіне має улажене приютів для старців, не як діло милосердія, але як обовязок суспільний.

Робітничка кляса дуже заінтересована в народних школах, бо народна школа одиноке жерело з котрого переважає частина дітий робітничої кляси дістає всьо своє знане. Також важно який напрям вихованя в народній школі. Школа мусить бути вільна від клерикальних впливів, бо вони ворожі працюючій клясі.

Для жінок важно здобути вплив на шкільництво, бо громади, краї і центральні правительства мало дбають про виховане шкільних дівчат. Майже зовсім нема фахових шкіл для дівчат, а ті, що є, дуже зле улажені. Суспільність

поносить неоцінену шкоду, надаючи жінщинам можливість розвинення вроджених здібностей. Дівчата не мають нагоди вивчити ся, як обходить ся і плакаєть ся діти, хочай звісно тільки они будуть сповняти той обовязок. В Австрії в році 1905 діставало 119 тисяч 976 хлопців середне образоване, а тільки 986 дівчат і то виключно в дорогих приватних заведенях.

Для дітей в передшкільнім віці повинні бути уладжені охоронки під сьвітським доглядом, щоби була запевнена опіка і охорона перед зіпсутем фізичним і моральним. Бідні і винищені працею жінщини не можуть добре виховувати дітей. Тому в самім Відні начислено 10 тисяч занедбаних дітей, в Австрії Долішній 14 тисяч 500, а у Львові пята часть всіх дітей зовсім занедбана. З тих дітей виходять молодечі переступники, жебраки, проститутки і злочинці.

Приватна добродійність не вистарчає. Так дорослі як і діти робітничої кляси потребують сумліної опіки зі сторони цілої суспільности. Для того тільки через осягнене прав виборчих і політичнігі впливу можна змінити сучасний несправедливий лад. Тому, що жінки найгірше терплять під ярмом безправства вони повинні стати до боротьби, щоби осягнути відповідні політичні впливи належні їм за їх працю.

Жіноча праця.

Як вище сказано, майже 6 мільонів жінщин в Австрії віддаєть ся зарібковій праці. З огляду на те не повинен ніхто мати відваги твердити, що місце жінщин тільки в дома, при огнищі родиннім. Нужда змушує їх кидати рідний дім і дітей і шукати заробкової праці. Не можна со-

бі представити нинішної продукції без праці жінок. Чим краї є більше промислової, тим більша участь жінок. Жінки творять великі багатства, доходять річно до соток мільйонів. В році 1869 в Австрії віддавалося заробіткам 43.9 процент, а в році 1890 вже 44.5 процент.

В декотрих галузях промислу жінки становлять переважну більшість, так приміром в фабриках тютюну працює 88 процент. Австрійський уряд сховав в році 1905 до кишени понад 226 мільйонів корон за тютюневі фабрикати, випродуковані переважно жінками. В ткацькій промислі працює більша половина жінок, навіть праця дітей не рідкість. В фабриках паперу і в коронкарстві працюють майже виключно жінки. В домашній праці жінки займають пануюче становище що до числа, бо великий процент жінок працює дома, щоби не оставити дітей без опіки.

Хто стає в обороні тих мільйонів працюючих жінок? Хто хоронить їх перед визиском і голодовою смертю? В першій мірі соціалістичні заводові організації опікуються працею жінок на рівні з працею чоловіків. Процент жінок, що належать до фахових союзів невеликий, але жінки в власнім інтересі повинні належати до фахових союзів. Визиск жіночої праці доходить до крайности і голодова праця ввійшла в приповідку. За той сам час праці і за ту саму платню, жінка дістає половину тої плати, що чоловік. Особливо в домашній праці мала плата. Жінки роблячі нитяні гузики, працюють по 11 годин денно. при помочи одного, або двох членів родини і не всилі заробити більше як 32 гелери денно. Таке читаємо в справозданню промислового інспектора з Чехії, з року 1900. Не ліпше діється в інших кра-

ях австрійських; безграничний визиск товаришів праці жінок на кождім кроці.

Соціал-демократія домагаєть ся, щоби парламент ухвалив мінімальну плату для жінок і муштин і щоби запевнив робітникам у підприємців, котрі виконують публичні роботи, добрі зарібки і короткий робочий день.

Грозьба браку праці, яка висить над головою кождої робітниці і робітника, дає можливість підприємцям назначати таку нужденну плату. Для того мусимо домагати ся асекурації безробітних, яка є вже в Англії, щоби забезпечити робітників і робіниць перед голодовою смертю і охоронити перед визиском. Власне армія безробітних, то найліпший жар для підприємців і на тих виголоджених числять завсігди, що вони ще за тані гроші продадуть свою робочу силу. Як кожда працююча робітниці і робітник будуть могти числити на певну державну запомогу, не продадуть ся підприємцеві за ніщо і не відберуть хліба своїм братам і сестрам котрі ведуть боротьбу за людське жите.

Для робітників важно, в яких услівях вони мусять працювати і як довго триває робочий день. Фабричні закони мають велике значіне для жінок, що працюють при фабрикації тютюну, фосфору, олова і т. д. Др. Стефан Бавер виказує в своїм справозданю о промислі шкідливім для здоровля, що у робіниць, занятих при фабрикації олова, на 100 случаїв тяжи, заходить 52.5 недородків. Так само робітниці в фабриках тютюну скидають дуже число і родять передвчасно, або мають не живі діти.

Жінки мусять домагати ся іменованя відповідного числа промислових інспекторок, котріби бодай два рази в році приходили до про-

мислового заведення для докладної ревізії без попереднього повідомлення працьодавців.

Робітниці терплять через недостаток охоронного уставодавства; смертельність у працюючих женщин. тимбільше, що великий процент робітниць не підлягає примусовому обезпеченю в касах хорих.

Виключені від обезпечень є різні робітники домова і лісна служба. Особливо сухоти (туберкульоза) пожерають великі жертви. На 1000 померших сухітників-робітників, що працювали в сільськім господарстві припадало в році 1896-ім 1219 женщин, а в році 1900 1365 женщин. З огляду на злі мешкальні услівя і через поживу та категорія робітників паде жертвою хороби пролетаріяту -- сухіт. Жінки слабші і менше відпорні і тому в них більша смертельність.

Довгий робочий день шкідливий для кожного працюючого. Але як робітник, по тяжкій заводській праці верне змучений до дому, має нагоду положити ся і хотяй кілька годин може відпочити. Женщина-робітниця, по цілоденній зарібковій праці, мусить займати ся домом, зварити їсти, помити діти, чистити мешкане, випрати і сповнити много інших дрібних занять, як верне до дому, так, що її праця не кінчить ся у фабриці, але пізнійше. Тільки уставовий осьмигодинний робочий день -- як того жадають соціал-демократи уможливить женщині сповняти господарські занятя без великої шкоди для здоровля. Особливо вільні, але платні по-полудня в суботу, мали би для женщин-робітниць велике значіне.

Також молодечі робітники, сини і дочки пролетаріяту заінтересовані в боротьбі за коротший робочий день і ще більше вборотьбі за

обеспечене від випадків, на случай нездібности до праці і на старість. Праця жінок дуже низько платить ся, тому й пенсія на старість яку по довгій боротьбі вони часом дістають на случай тривалої нездібности до праці, мінімальна. По цілім життю тяжкої праці, що чекає робітницю або робітника, як нема запевненої старечої пенсії? Голодова смерть, ласкавий хліб у дітей, часто таких самих нуждарів, або жебрача торба.

Чи то не обходить жінок які будуть услівя їх праці, яка буде їх старість? Чи можна припустити, що кляса посідаюча добровільно уступлять зі свого стану посідання? Тільки досягнене впливу на політику, через покликане до боротьби мущин враз з жінками, може потрясти тою будівлею кривди, в котрій рядить сліпа жадоба зисків, хочби по трупах тисячів людей.

Жінка і законодавство

На нинішне упосліджене жите жінчини зложили ся цілі віки. В старинних часах жінчина була як невільниця і була зовсім піддана мужеві, котрий мав право самовільно розпоряджати жінкою, дітьми і майном.

В середних віках жінчини були вільнійші і менше покривджені цивільним правом. Аж XVII століте відбирає жінчині ту зглядну свободу і віддає її під власть мущини, всюди там де обовязувало німецьке право.

Велика Французька революція принесла жінчинам певні здобутки. Нове право дозволяло донькам і синам маєток діставати в спадку в рівних частях. Доросла жінчина вже не від-

дана під власть мужа, батька або мужеських кривних. Але засада права, чи то римського, чи германського, далека від поставлення жінчин на рівні з мущинами, бо тільки мущина признаний чоловік і властитель. Як право виходить з такого заложеня, то нічо дивного, що є таке переконане, що жінчина все недозріла і все потребує опіки, що вона повинна бути послушна і в кожній справі мусить мати його згоду і позволене.

Батькови прислугує право рішати про виховане дітей навіть проти волі матери.

Австрійське цивільне право, котре походить з 1811 року, або з перед 160 літ, в параграфі 591 каже: Монахи, молодіж низше 18 літ, жінчини, ідійоти, сліпі, глухі, німі і ті хто не розуміє мови спадкодавці не можуть бути свідками при списаню останної волі (тестаменту). Отже ідійоти, сліпі, глухі і жінчини, хочби з титулами докторів, стоять під зглядом права на рівні.

Жінчина не може бути опінкою малолітних. Маєтком жінки завідує муж, жінка не має права заключати контракт і вести діла без позволеня мужа. Навіть власними дітьми не може жінка по смерти мужа самостійно опікувати ся бо з уряду призначають її співопікуна. Муж має право заказати жінці шукати зарібку поза домом і може присилувати її покинути службу і мешкати з ним.

Розвід для католиків майже не можливий але по розводовім процесі позволяєть ся на сепарацію, або розділ від ложа і стола. Побіч засадних причин, які допускають розвід, як умова хороба одного з супругів, полове збочене, непобориме обриджене, замах на жите, е

ще цілий ряд правно менше важних причин, які вистарчають для розв'язання подружжя. В таких случаях залежить виключно від судії, чи він переконаєть ся, що жінка покривджена і жадане розводу узасаднене. Тому, що судіями є виключно мушчини і жєнщини не мають ніякого впливу на законодавство, дуже часто стрічає їх кривда, бо судія не може представити собі і зрозуміти долю жінки. По переведеню розводу суд може признати жєнщині певні аліменти від мужа. В Німєччині тільки тоді жєнщина має право до заповоги, коли вона не дала поводу до розводу. В противнім случает найбогатший муж не має правного обовязку спомогати розведену жєнщину хоч би вона жила в найгіршій нужді. Як жінканє принесла мужови приданого, і по розводі заробляє шитєм на жите, то навіть богатий муж платить її аліменти не після свого маєтку, але після суспільно низшого становиска розведеної жінки.

Не тільки в Австрії, але у всіх краях Європи правне становиско жєнщини є подібне. В Англії до року 1882 жінка була зовсім під властїю мужа; він навіть відповідав перед судом за її злочини. В заміну за те вільно йому було жінку бити і продавати. Але Англічанки через сильну агітацію так вплинули на загальну юнію і на парламент, що нова устава зрівнала їх зовсім з мушчинами. Так само в Америці жінки, що до буки права зовсім з жєнщинами рівноуправнені.

Право виразно стає по стороні економічно сильнішого мушчини. Тому, що в протягу 100 літ становиско жєнщини нагло змінило ся, фізична і умова праця жєнщин причиняє ся до суспільного розвою, жєнщина жадає рівного трактованя цивільним правом. В поті чола зароблений гріш мусить бути її виключною власн-

стію. Як вона на рівні з мущиною причиняє ся своєю працею до удержання дітей, мусить мати право рішення судьбі тих дітей.

Народ котрий стремить до демократичних порядків не може цілу половину людськості кривдити, тому побідний соціалізм дасть жінці таке правне становиско, яке їй належить ся.

Право і неслюбні матері.

Доля робітниці не завидна; визиск і знущання жде через ціле жите, але ще сумнійше представляеть ся судьба неслюбних матерій, молодих не досвідчених дівчат, котрі стануть матерями.

Нинішня капіталістична суспільність, основана на приватній власности, зовсім не дбає про неслюбні матері і їх дітей. Право не дозволяє ані матері ані неслюбній дитині дістати спадок по батькови. Так матір як і дитина мають тільки право пошукування вітцівства ізмушити батька, щоби він причинив ся до виховання дитини, але тільки до 16-го року життя, без огляду на те чи наука вихованця скінчила ся чи ні. Неслюбна матір має право на одноразове відшкодоване. Неслюбна дитина не має права носити назвиска батька, але носить назвиско матері тільки по ній і по її кривних має право до спадку.

Сума, яку батько неслюбної дитини має платити на удержане дитини, не відповідна зовсім становискови батька, але йде після того, до якої суспільної кляси належить мати. Навіть дуже багатий батько не має обовязку дати неслюбній дитині, більше як кільканайцять корон на місяць, коли мати є робітниця або служниця.

Право боронить багатого батька перед “визиском” зі сторони власної, але не слюбної дитини. На плечі слабої жінки спадає не справедливе право, передає їй майже всю журбу о виховане дитини і звільняє батька від всякої відвічальности.

Число неслюбних дітей в Австрії є більше в краях замешкалих німецьким народом і менше в словянських краях.

Статистика з року 1899 виказує на сто у родин стільки процент неслюбних дітей:

В Долішній Австрії	24.1
В Горішній Австрії	18.8
В Сальногороді	25.0
В Стирії	23.4
В Каринтії	41.4
В Країні	6.8
В Галичині	12.1
В Побережю	6.7
В Чехії	13.4
В Моравії	10.0
В Сілезії	10.0
В Дальматії	4.0

родять неживі діти ніж замужні жінки. І смертельність неслюбних дітей далеко більша, як дітей слюбних подруж. Положене не замужної жінки перед породом дитини розпучливе. В останних місяцях тяжи вона не може знайти занятя і мусить видавати весь защаджений гріш і продавати ліпшу одежину, тому добро не замужних матерей які переважно походять з робітничої кляси, вимагає щоби уряд закладав материнські каси які би запевнили кожній жінчині перед породом дитини мінімальну запомогу. Подібні каси існують вже в Італії. Кого здибаємо в судах з пятном убійства дитини на чо-

лі? Переважно молодих, недосвідчених служниць, котрі часто на стрихах, в пивницях і навіть на улиці дають життя дитині. Опушені, погорджені, висміяні і голодні, ті молоді матери не знають що почати, чують, що дитина є їм кулею при нозі і в хвилі сумніву і розпуки вбивають її.

Якби жінки не були відсунені від законодавства, якби вони мали участь в правліню, не було би такої кривди. Кожда женщина, що надієся материнства, повинна зі сторони суспільности мати опіку. Але мало освідомлені жінки з терпеливостю зносять свою кривду. Коли батьки їх дітей потапають в богацтві, вони з нужди вбивають діти.

е Женкина в громаді, соймі і парляменті.

Противники політичних прав для женщин боять ся, що як жінок втягнути в борби політичної оборони, то вони стратять свою принаду, свою жіночість. Жіночість, байдуже, очікуване з заложеними руками на те, що судьба принесе, се найбільше зло у женщин. Всякий чоловік мусить ввійти в жите заосмотрений в певний засіб свідомости і знаня, відповідаючого щоденному житю. Того власне бракуе женщинам. Вони не здають собі справи, що діє ся в громаді, краю і державі. Тимчасом вже громада, як найблизша адміністраційна одиниця, має вплив на уложене шкільних порядків, мешкальних і торговельних. Громада опікуеть ся бідними і сиротами.

Громада то велике господарство, яке добре і розумно проваджене, може всім членам віддати велику прислугу.

Довголітній досвід жінки в господарстві, її організаційний зміст, зручність в оцінню подробиць, без яких господарка не може бути докладною, все те доводить, що жінка повинна спільно з чоловіком брати участь в громадській справі.

Громада має важні обов'язки проти робітчої класи. Всякі громадські підприємства повинні бути обчислені не на зиск, але для добра мешканців. Будувати тані а здорові мешкання, закладати пекарні, різні, склепи, удержувати шпиталі, школи, охоронки, приюти, се обов'язки громади.

Чи жінки се не обходить, хто і як заведе громадою?

Неодна, кривда старцям і сиротам, не мала би місця якби жінки засідали в громадських урядах і діти не сиділиби через цілий день в школі на сухім куснику хліба, або і в голоді. Жінки як матері, щиро старають ся, щоби громада з податкових грошей давала дітям цілоденне удержане, книжки і убрання.

Цілі громади жінки покидають рано свої діти і йдуть працювати в фабриках і обов'язком громади постарати ся, щоби дітям, котрих матері працюють, не діяла ся кривда.

Але заряди в громаді не можуть жінкам щоби боронити свого добра.

вистарчити бо громади залежні від союму, який ладить цілим краєм. Громадські ухвали мусять часто одержати затверджене союму, або виділу краєвого, тому в союмі мусять бути жінки,

Хоч союми мають автономію, то значить, що їх ухвала рішає про судьбу краю, але вони теж залежні від загальної державної політики, котра опираєть ся на парламенті.

Для того і в парляменті мусять мати жєнщини своїх репрезєнтаток, щоби і там могли забрати голос.

Зогляду на свою зарібкову працю жєнщини не можуть довше бути горожанами низшого стєпеня. Мовчати і терпіти, працювати в нужді і пониженю, жєнщини довше не можуть. Вони мусять здобути публичну трибуну, щоби піднести голос протєсту проти кривди, яка їм дієть ся. Тому не заглухне клич о виборчє право до громади, сойму і парляменту. Жєнщини вжє дозрілі до випєвнєня прав, як тільки сповняють обовязок матерний і праці для суспільности.

Політичні права для жєнщин в ріжних краях.

Насьмішкою і кпинами привитав цілий цивілізований сьвіт жаданє жєнщин о політичні права. Таке жаданє уважано прямо за божевільє за річ не можливу. Але не минуло бильше як 50 літ від хвилі, коли в поодиноких краях жєнщини виступили до борби і вжє неможливі і смішні жаданя жєнщин змінили ся в натуральну річ. Борба о виборчі права для жєнщин зєднує щораз бильше приклонників між мущинами і жєнщинами.

Вільна від перєсудів старого сьвіта, рєпубликанська Америка признала жєнщинам повнє рівнє цивільнє право з мущинами. Жєнщини засідають в громадських урядах, в шкільних радах і повнє політичнє рівноуправнєнє мають в п'ятьох Дєржавах. В Австралії жєнщини мають політичні права. Можуть вибирати і бути вибрані до ріжних уставодавчих тіл. В Фінляндії жєнщини мають право виборчє до сойму від року 1907 -- 13 жєнщин послів засідає в соймі

і праця їх під кожним зглядом корисна. Вони заступають справи перворядного значіння для женщин, як: материнські каси для слюбних і неслубних материй, прогібіція і т. д. Фінляндський сойм прийняв также уставу про загальне виборче право до громади для мушин і женщин.

В Данії женщины мають виборче право до громад і діяльність їх на тім поли видала добрі результати. Сам уряд пропонував надати женщинам виборчі права до дунського парламенту. Данські женщины засідають у всіх шкільних зарядах.

В Швеції женщины минувшого року одержали виборчі права.

В Норвегії женщины в 1909 році першу участь брали в виборах.

Але там де правлячі партії не хотять зрозуміти духа часу і відмовляють женщинам належних прав, там виступають партії соціалістичні, а по части і радикальні і вічами і демонстраціями попирають справу виборчих прав для женщин. В Прусах підчас великих виборчих демонстрацій йшла боротьба за признане рівних прав для мушин і женщин.

В Франції поверх 200 послів підписало петицію Бісона, яка жадала активного і асивного права виборчого для женщин. Справоздане посла Бісона є поучаючим і поважним твором. Він виводить новочасні жаданя женщин ще з Великої Революції. Французькі жінки мають ще Шкільної Ради, в році 1880 одержали виборче право до торговельних палат і в році 1900-1903 до Торговельних Судів. Тепер женщины дістають права в провінціональних урядах і мають одержати виборче право до парламенту. В Італії парламентарна комісія заявила ся за приз-

нанем жінчинам. виборчих прав до громади Але то не буде загальне і рівне виборче право тільки таке як в італійських мушин, котрі тільки тоді голосують як мають скінчену народну школу і платять певний податок. В той спосіб виключені будуть соціалістичні рільні робітниця, які в Італії становлять великий процент женського пролетаріяту.

В Голяндії жінчини давно почали борбу за політичні права і разом з товаришами збирають підписи на петиції, які масова депутація має вручити парламентарови.

В Швайцарії товариші ухвалили поставити на деннім порядку недавнього конгресу, виборче право для жінчин.

Загально відома річ як консеквентно борять ся Англічанки за свої права. Їх великі організації, що числять 200 тисяч члениць, уладжують демонстроції, які дивують цілий світ. Всюди бачимо великий рух за рівноуправненем жінчин. Не минає місяць без вістий о нових здобутках на поли рівноуправнення жінчин. Ніякі перепони зі сторони посідаючої кляси, не потрафлять здержати тої филі, котра щораз більше обіймає жінчин і мушин.

За рівноуправненем жінчин заявили ся такі мужі науки, як Англічанин Стюарт Міль, французський філософ Кондорсет, Теодор Гіппель і много инших. Книжка Бебля "Жінчина" багато причинила ся до розповсюдження ідеї рівноуправнення жінчин.

В перших рядах борців за визволене жінчин стоять здібнійші жінчини, котрі відчули кривду свого пола і посвятили ся боротьбі. Діяльність Француски Олімпії Дебуже завзятої організаторки підчас Великої Революції, її пов-

ні віри слова: "Пробудіть ся жєнщини"! , покликати тисячі жінок до боротьби за свободу. Як жєнщина мала право йти на гільотину, повинна мати право вступати і на трибуну. Олімпія дійсно пішла на гільотину: в році 1793 її страчено.

Англійчанка Марія Волстонкрафт видала в році 1793 твір під титулом: "Здобуте прав для жєнщин", і та книжка ще нині по 119 літах ужиточна. З Амєніканок Люкреція Мот і Лєді Стєнтон були перші між борцями за політичні права. В їх сліди вступають щораз то нові ряди жєнщин. В ріжних краях повстають численні жіночі організації, котрі мають одну ціль: здобуте політичних прав для жєнщин.

Жєнщина і народний поступ.

Боротьба, яку жєнщини ведуть з віковими пересудами і несправедливістю, не є тільки жіноча справа. Вона обходить цілий народ.

Чим більше жіноча праця визискувана, чим менше право боронить здоровля жєнщини, тим більші страти поносить народ.

Жєнщина, через котру відроджуєть ся народ мусить мати оборону перед визиском. Розвій народа залежить від розродної сили, але слабі і винищені працею жєнщини не можуть родити здорових і здібних до житя дітий.

Ми живемо в часі визвольної боротьби цілих рас, народів і кляс. Всюди чутний клич за свободу, за вільністю, за спромогу розвою всіх житевих сил. Чи в тім загальнім стремліню до волі може бракувати жєнщин, яко пола? Чи найгірше сковані пересудами, найбільше легковажені жєнщини можуть довше жити в ярмі о-

вичайної і економічної неволі? Як кождий народ має живий інтерес в піднесенню народної свідомости і удержання свого стану посідання, то для українського народу, прикиненого каменем народної неволі, то є kwestія перворядного значіння. Ніхто не заперечить, що вплив женщин на виховане молодого покоління дуже значний. Тому впроваджене женщины на шуршу арену, отворене перед нею ширших горизонтів, запряжене женщин до суспільного житя мало би велику вагу для будучности цілого народу. Нинішня женщина, яка ціле жите посвячує дрібницям, звичайно може обняти думкою найважніших питань житя і в тім дусі впливає на молоде покоління, котре її повірене.

Українському народови треба борців з пожегтованем, молодому поколіню належить впоїти в душу святий огонь свободи, всі повини кождої хвилі бути готові до боротьби, яка українському народови приверне свободу. Традиції українських женщин красні, але на загал тільки женщины привіллеованих кляс брали посередну участь в народнім житю. Але часи змінюють ся. Нині на чоло народу висуваєть ся працююча кляса, з її рутра виходять герої, які розковують кайдани неволі. Щоби виробити з женщин почутя відвічальности, женщины мусять бути допущені до суспільного житя, мусять мати рівне право; тоді не з поміж одиниць з пожегтованем між женщинами посідаючих кляс, але з поміж найширших, найчисленніших верств народа вийдуть ряди свідомих робітниць-горожан.

Соціал-демократи і виборчі права женщин.

Соціал-демократична партія, стояча на сторожі інтересів цілого пролетаріату, перша зрозуміла, що борба за виборчі права для женщин лежить в інтересі цілої працюючої кляси. Але жінки мусять зрозуміти причину свого нужденного положення і не повинні обвиняти, що мущини робітники винні тому. Так мущини як і женщины працюючої кляси мають житевий інтерес в осягненю найбільшого впливу на політичні справи держави.

Як ведеть ся боротьба за коротший робочий день, чи за мінімальну заплату за працю, чи за забезпечене в касах хорих, в товариствах забезпечень від випадків, чи за уставодавства охоронне, все залежить від того чи репрезентанти народних інтересів мають перевагу в парламенті де творять ся політичні права.

Проти соціальної демократії виступають інші партії солідарно, кожде оруже для них добре, щоби тільки ранити противника. Тому такій партії як робітнича, не байдуже, кільки людий стоїть в її рядах і яке їх політичне осьвідомлене. Через здобуте для женщин політичних прав соціалістична партія скористає на повазі і силі і її жаданя вчаснійше будуть сповнені як женщины вийдуть з дотеперішної резерви і як зникне відома терпелівість женщин, котра походить з несвідомости.

Чи можемо сподівати ся побіди?

Прикрі житеві умови, в яких живе велика скількість женщин, кажуть надіяти ся, що кличі о політичні права женщин знайдуть відголос серед найширших верств. Женщина в нинішнім ладі не має домашнього огнища, не може бути маєрию і не може бути такою жінкою, якою хотіла би. Зарібкова праця відриває її від родини, відриває від мужа і дітей і гонить за хлібом. Женщина найбільше відчуває сучасний суспільний “порядок”, який для збогаченя одиниць жертвує житя тисячів людей, розбиває родини, молодих людей робить каліками і старців кидає на жир нужді.

Доки женщины несвідомі, різні непрошені опікуни можуть оповідати їм, що пануючий порядок буде тревати вічно. Але як женщины хоч трохи освідомлять ся, вони переконають ся, що в сьвіті все улягає змінам. Підчас боротьби за знесене підданства і панщини, ті самі непрошені опікуни кидали громи на противників панщини. Так тепер виклинають і переслідують на кождім кроці жінок, котрі жадають політичних прав. Але як женщины хочуть скинути ярмо утиску і визиску, як хочуть жити по людськи і вилізти з болота, в котре їх запропастив визиск, мусять злучити ся в сильні організації, бо тільки спільними силами можна бороти ся з перемагаючим ворогом.

Женщини! Вперед з вірою в перемогу вашої справи. Разом з товаришами вдармо на твердиню несправедливості і визиску, -- на якому оснований капіталістичний лад, попертий клерикалізмом, котрий як наемник багатих виступає проти всякого визвольного руху і вічно наказує жінкам "мовчати в громаді".

Не мовчати, але голосно домагати ся своїх прав мусять жінки і тоді певне побідить їх справа.

Кінець.

Чи Чули Ви?

Чи чули ви, люди добрі, що то за признаки,
Що приходять в гості до вас якісь

»Гайдамаки«?

Та не тії »Гайдамаки«, що по лісі ходять.

Але тії »Гайдамаки«, що правду говорять.

Та не тії Гайдамаки, що бють і рубають,

Але тії »Гайдамаки«, що за бідних дбають.

ГАЙДАМАКИ

поступова робітнича часопись, орган Української Поступово-Робітничої. Організації в Америці.

ВИХОДИТЬ КОЖДОГО ТИЖНЯ

Кождий робітник і кожда робітниця повинні передплачувати часопись »ГАЙДАМАКИ«, коли хочуть бороти ся о поліпшене своєї тяжкої долі.

Предплата виносить: в Злучених Держава-вах \$1.50 на рік, 75 центів на пів року. *
За границею \$1.75 на рік, на пів року 85 цен.

А ДРЕСА:

»НАУДАМАКА«

515 So. Broad Str.Trenton, N. J.

— 31 —

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

»Робітниче Слово« е видаване робітниками в цілі ширеня просвіти і правдивої, без жадних буржуазних закрасок, соціалістичної науки.

»Робітниче Слово« від початку свого існування стоїть твердо в обороні робітництва і ані раз не сходило з своєї соціалістично-інтернаціональної позиції.

»Робітниче Слово« виступає проти всяких дурисвітів і ворогів робітництва без огляду хто они такі.

Робітниче Слово містить різні корисні і цікаві статі, після найновіших напрямків соціалістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповідання, поезії, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всього писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кожного. »Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік \$1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік \$1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слідууючу адресу:

ROBITNYCHE SLOVO

BOX 64 TORONTO, CANADA.

Оказове число висилаємо кождому даром.

HQ 1426

.K667

**DO NOT REMOVE
SLIP FROM POCKET**

58700

ALF Collections Vault

3 0000 113 977 221